

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

عرف و عنعنات در مورد زنان در روشنی شریعت اسلامی و قوانین افغانستان

(تطبيق در ولایت کندز)

(رساله ماستری)

محصل: محمد زمان "رحماني"

استاد رهنما: دكتور محمد سليم "مدني"

سال: 1401 هـ. ش - 1444 هـ. ق

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

عرف و عنعنات در مورد زنان در روشنی شریعت اسلامی وقوانین افغانستان

(تطبيق در ولایت کنډز)

(رساله ماستری)

محصل: محمد زمان "رحماني"

استاد رهنما: دكتور محمد سليم "مدني"

سال: 1401 هـ. ش - 1444 هـ. ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترم محمد زمان ولد محمد ظاهر ID: نمبر SH-MSF-S1400-864 محصل دور نهم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: عرف و عادات بر مورد زنان در روشنی شریعت اسلامی و قوانین افغانستان (تطبيق در ولایت کنړ) به روز دوشنبه ۸ تاریخ ۱۴۰۲/۱۲/۲۱ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۰ (نمره به عدد) نود پونجا (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور عبدالجباری حمیدی	عضو هیات	
۲	استاد وزیر محمد سعیدی	عضو هیات	
۳	دکتور محمد سلیم مدنی	استاد رهنما و رئیس جلسه	

معاون علمی

آمر بورد ماستری

خلاصه بحث

این اثر تحقیقی شامل یک مقدمه، چهار فصل و یک خاتمه است در رابطه به (عرف و عنعنات در مورد زنان در روشنی شریعت اسلامی وقوانین افغانستان) (تطبيق درولایت کندز) تحریر و ترتیب شده است که این موضوع محور اساسی بحث این اثر بنده را تشکیل می دهد مسئله با روی کرد اینکه در نهایت یک موضوع مهم بوده و قابل بحث و مناقشه در عصر حاضر میباشد، چونکه انسانها میان همدیگر باساس عرف و عنعنات ناپسندیده منطوقی، نژادی، سمتی، جنسیتی و... تفاوت قائل شده و بالای یکدیگر ظلم و ستم نموده و حقوق شانرا تلف میکنند، و اساسا جامعه ما متأثر از عرف و عنعنات ناپسندی است که در تضاد با ارزش های والای اسلامی قرار دارد، و این عنعنات ناپسند بیشتر از دیگران زنان که قشر آسیب پذیر جامعه ای انسانی میباشد را قربانی میگیرد، و این مشکل صرفا چالش دنیای معاصر نیست، بلکه این پدیده به زندگی اولیه انسانها به خصوص به دوران جاهلیت قبل از اسلام برمیگردد، که مردم دوران جاهلیت در نقض حقوق زنان و دختران به حدی زیاده روی نموده بودند که حتی از شرم و عار مردم اگر در خانه ای شان دختر بدنی می آمد زنده به گور میکردند، و اگر دختران یتیم میشدند آنها را مانند دیگر اموال متوفی به میراث میبردند و همچنان از حق میراث محروم می ساختند، و شیوه ازدواج شان نیز مملو از خرافات و بی شرمی هائی بوده که سراسر حقوق، آبرو و عزت زنان را پایمال میکردند.

اما در جامعه افغانی ما بخصوص در ولایت کندز نیز عرف و عنعنات نا پسندیده زیادی در عرصه های مختلف زندگی مردم وجود داشته و دارد که حقوق زنان و دختران را نقض نموده اند.

عرف و عنعنات در جوامع بشری خصوصا در کشور ما یکی از امور جدایی نا پذیر زندگی شده است، چه عرف صحیح باشد و یا عرف فاسد، در جامعه ما رائج بوده و دامن گیر عده کثیری هموطنان مان گردیده است، بخاطر تفکیک و تبیین میان شان و همچنان بیان اضرار عرف و عنعنات فاسد نیاز به تحقیق و بررسی دارد.

بنابراین خواستم با استفاده از روش جدید تألیف و تحقیق، رساله ماستری خویش را با در نظر گرفتن منابع و روش های ذیل تحقیق و تألیف نمایم:

1 - در تحقیق این رساله اکثرا از روش کتابخانه ای تحلیلی توصیفی و از کتابهای معتبر مطبوع تفاسیر، احادیث و شروح آن و کتابهای فقهی و قانونی استفاده نموده ام.

2 - در مورد عرف و عنعنات به جامعه مراجعه نموده از مردم مناطق (بخصوص علماء، ریش سفیدان و بزرگان اقوام) به طور شفاهی پرسان نموده و بعد از تحقیق و بررسی حکم اش را از دیدگاه فقه

اسلامی بیان نمودم تا باشد که هیچ عرف و عنعنه ای مرتبط به موضوع مورد بحث بنده درین ولایت باقی نماند مگر اینکه حکمی در موردش بیان شده باشد.

3- از مکتبه های کتب اسلامی مانند مکتبه شامله، مکتبه عقیده، جامع الکتب التسعه و ... مکتبه های مشهور و مرتب بوده و منبع معتبر امت اسلامی میباشد، استفاده نموده ام.

4 - احادیث رساله را اکثرا از صحیحین اخذ نمودم؛ اما احادیثی را که در صحیحین پیدا نکردم از دیگر کتب احادیث اخذ نموده و اکثرا حکم احادیث را از جامع الکتب التسعه بیان و تخریح نموده ام.

5- در ترجمه آیات قرآن کریم اکثرا از تعلیم القرآن (فارسی لفظ به لفظ و روان) از داکتر محمد دین رح مولف تفسیر النبوی (عربی) استاد اسلامیات سابق جامعه پشاور استفاده نموده ام.

6- و در خاتمه، نتیجه گیری را از خلاصه موضوعات مهم رساله گرفته و یافته های خود را درین راستا مختصرا بیان نموده و پیشنهاداتی برای مطالعه کنندگان نیز بیان نموده ام.

7- فهرس را مطابق معیارهای جدید رساله نویسی (فهرست آیات قرآن کریم، فهرست احادیث نبوی، فهرست اعلام و فهرست مصادر و منابع را) مرتب ذکر نموده و اعلام غیر مشهور را در پاورقی همان صفحه معرفی نمودم که از اکثرا معرفی اعلام را از کتاب الاعلام للزرکشی اخذ نموده ام.

یافته ها:

1- بنا بر تحقیقاتی که نمودم عرف و عنعنات در مورد زنان میان مردم صرفا چالش دنیای معاصر نبوده، بلکه این پدیده به زندگی اولیه انسانها به خصوص به دوران جاهلیت قبل از اسلام بر میگردد. اما در جامعه افغانی ما بخصوص در ولایت کندز که عرف و عنعنات نا پسندیده زیادی است که در عرصه های مختلف حقوق زنان و دختران را نقض نموده و دارای عوامل متعددی میباشد، از آن جمله عوامل ذیل را میتوان به عنوان عامل کلیدی در ترویج خشونت علیه زنان اثر گذار خواند:

2 - متاثر شدن از اعراف ادیانی که قبل از اسلام درین سرزمین وجود داشته و در سرشت و طبیعت عده از خانواده ها تا الحال باقی مانده است.

3- عدم آگاهی از احکام دینی و بی سوادی عده ای زیادی از باشندگان این مرز و بوم که به سبب آن این همه بدعات، خرافات و عادات ناپسند جای اصل و اساس دین را گرفته و مردم به آن خو گرفته و به آسانی دنبال آن را رها نمی نمایند.

4- عرف و عنعنات در مورد زنان در ولایت کندز در مراحل مختلف زندگی شان (دوره طفولیت، بعد از بلوغ و جوانی، در حوزه ازدواج و مراسم عروسی و عرف

وعنعات بعد از ازدواج، بعد از طلاق و جدائی و حتی بعد از وفات شان) وجود داشته، مورد بررسی قرار گرفته و حکم اش را بیان گردیده است.

واژه ها کلیدی: عرف، عنعات، حقوق زنان، خشونت علیه زنان، نفقه، میراث، حسن معاشره، مهر، نویانه، کار، تعلیم زنان، طلاق، عده و...

و در اخیر رساله نتیجه بحث، پیشنهادات، توصیه، فهرست آیات، فهرست احادیث، فهرست اعلام و فهرست مصادر و مراجع بیان گردیده است.

وصلی الله وسلم علی سیدنا محمد وعلی آله وصحبه وسلم

فهرست مطالب

Error! Bookmark not defined..... مقدمه

Error! Bookmark not defined..... معرفی ساحه تحقیق (ولایت کنڈز)

Error! Bookmark not defined..... اهمیت موضوع:

Error! Bookmark not defined..... اهداف موضوع

Error! Bookmark not defined..... پیشینه تاریخی موضوع

Error! Bookmark not defined..... روش تحقیق

Error! Bookmark not defined..... سوالات تحقیق

Error! Bookmark not defined..... مشکلات تحقیق: (تحقیق پیرامون این موضوع کدام مشکل جامعه را حل میکند)
defined.

Error! Bookmark not defined..... پلان و ساختار تحقیق

Error! Bookmark not defined. فصل اول

Error! Bookmark not defined. مفاهیم و کلیات

Error! Bookmark not defined.مبحث اول: مفهوم عرف، شریعت، اسلام و قانون
defined.

Error! Bookmark not defined..... مطلب اول: معنی لغوی و اصطلاحی عرف

Error! Bookmark not defined..... مطلب دوم: معنی لغوی و اصطلاحی شریعت

Error! Bookmark not defined..... مطلب سوم: تعریف لغوی و اصطلاحی اسلام

Error! Bookmark not defined..... مطلب چهارم: تعریف لغوی و اصطلاحی قانون:

Error! Bookmark not defined.مبحث دوم: مشروعیت، جایگاه و تقسیمات عرف

Error! Bookmark not defined..... مطلب اول: مشروعیت و جایگاه عرف از دیدگاه شریعت و قانون

Error! Bookmark not defined..... مطلب دوم: اقسام عرف و فرق میان عرف و عادات

Error! Bookmark not defined..... مطلب سوم: فرق میان عرف سالم و غیر سالم

Error! Bookmark not defined.مبحث سوم: عرف و عنعنات دوره جاهلیت در مورد زنان
defined.

Error! Bookmark not defined..... مطلب اول: تولد دختر مایه ننگ و عار بود در آن دوره

Error! Bookmark not defined..... مطلب دوم: قتل وزنده به گور کردن دختران

Error! Bookmark not defined..... مطلب سوم: عرف و عنعنات بی شرمانه در حوزه ازدواج

Error! Bookmark not defined. فصل دوم

عرف و عنعنات در مورد زنان در ولایت کندز Error! Bookmark not defined.
مبحث اول: عرف و عنعنات در دوره طفولیت در ولایت کندز Error! Bookmark not defined.

not defined.

مطلب اول: خفه شدن از تولد دختران..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم : به میراث بردن یتیمان و زنان..... Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: تبعیض میان پسر و دختر..... Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: محروم ساختن دختران از تعلیم و تحصیل در ولایت کندز..... Error!

Bookmark not defined.

مطلب اول: اهمیت و فضیلت علم از نظر اسلام..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: فهم دین بدون تبعیض از حقوق واجبی زنان است..... Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: اقسام و احکام آموزش علوم..... 49

مطلب چهارم: ضوابط آموزش دختران..... Error! Bookmark not defined.

مطلب پنجم : حق تعلیم دختران و زنان از دیدگاه قوانین:..... Error! Bookmark not defined.

مطلب ششم: چگونگی عکس العمل مردم کندز در مورد تعلیم دختران..... Error! Bookmark not defined.

مبحث سوم: عرف و عنعنات در زندگی اجتماعی بعد از بلوغ و جوانی..... Error!

Bookmark not defined.

مطلب اول: ضرب و شتم دختران و زنان..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: قربانی کردن دختران در بدل خون بهاء..... Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم : تحفه دادن دختران و خواهران به دوستان..... Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: جلوگیری از تداوی و درمان در شفاخانه ها..... Error! Bookmark not defined.

فصل سوم..... Error! Bookmark not defined.

عرف و عنعنات در حوزه ازدواج در ولایت کندز ... Error! Bookmark not defined.

مبحث اول: عرف و عنعنات دوره نامزادی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: عرف و عنعنات دوره خواستگاری..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: ازدواج های اجباری، علل و اسباب آنها..... Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: جلوگیری از حق انتخاب همسر..... Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم : نامزادی و ازدواج های خلاف مصالح..... Error! Bookmark not defined.

مطلب پنجم: عنعنات عیدی، نوروزی، زمستانی و بهاری..... Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: عرف و عنعنات در مورد تعیین مهر، تویانه و دیگر مصارف **Error!**

Bookmark not defined.

مطلب اول: نکاح شغار (مهر قراردادن یک زن در مقابل زن دیگر)..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: تعیین مهر گزاف و طاقت فرسا..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: عدم پرداخت و اعطاء مهر به دختران..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب چهارم: درقمار باختن دختران و خواهران..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب پنجم: درخواست لباسهای مردانه و زنانه، چین و لنگی و.. (بنام خلعتی)..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب ششم: اختطاف و قراردادن دختران از منزل و ازدواج با آنها..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب هفتم: نکاح های خیابانی بدون دقت و مشوره..... **Error! Bookmark not defined.**

مبحث سوم: عرف و عنعنات از دواج و مراسم عروسی در ولایت کندز **Error!**

Bookmark not defined.

مطلب اول: تعریف از دواج از دیدگاه فقه و قانون..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: مذمت عروسی میان دو عید:..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: عرف و عنعنات شب حناء..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب چهارم: عنعنات روز عروسی و شب زفاف..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب پنجم: عنعنات جهیزیه برای عروس..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب ششم: عنعنات تخت جمعی (روی بینک عروس)..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب هفتم: عنعنات پایوازی عروس و شاه سلام داماد..... **Error! Bookmark not defined.**

فصل چهارم **Error! Bookmark not defined.**

عرف و عنعنات ناپسندیده بعد از ازدواج در ولایت کندز **Error! Bookmark not defined.**

مبحث اول: خشونت و زیاده روی علیه زنان **Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: تعریف خشونت و انواع آن از دیدگاه شریعت و قانون..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: نقض معاشره حسنه و بد رفتاری با زنان..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: عدم اعطاء نفقه و مهر برای زنان..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب چهارم: قبیح دانستن مشوره با زنان..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب پنجم: عدم اعطاء میراث به زنان..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب ششم: مانع شدن از رفتن به خانه والدین و اقارب..... **Error! Bookmark not defined.**

مبحث دوم: جلوگیری از کارکردن زنان در خارج از منزل در ولایت کندز **Error!**

Bookmark not defined.

مطلب اول: مشروعیت کار کردن زنان خارج از منزل..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: شرایط کار کردن زنان خارج از منزل..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: بیرون رفتن زنان بخاطر آب، چرانیدن حیوانات، زراعت و **Error! Bookmark not defined.**

مبحث سوم: بد دانستن و استفاده سوء از طلاق در ولایت کندز **Error! Bookmark not**

defined.

مطلب اول: معنی لغوی و اصطلاحی طلاق..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: حکم و شرایط طلاق..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: چگونگی عرف و عنعنات ناپسند درمورد طلاق در ولایت کندز **Error! Bookmark not defined.**

مطلب چهارم: عرف و عنعنات ناپسند بعد از طلاق..... **Error! Bookmark not defined.**

مبحث چهارم: عرف و عنعنات ناپسند بعد از وفات زنان در ولایت کندز **Error!**

Bookmark not defined.

مطلب اول: چونگی تکفین و تجهیز زنان و محل دفن شان..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: شیوه تقسیم میراث زنان متوفی..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: عرف و عنعنات مرده داری زنان..... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب چهارم: حالت اولادها بعد از فوت مادر..... **Error! Bookmark not defined.**

نتیجه گیری..... **Error! Bookmark not defined.**

پیشنهادات..... 15

فهرست آیات قرآنی..... **Error! Bookmark not defined.**

فهرست احادیث..... **Error! Bookmark not defined.**

فهرست اعلام..... **Error! Bookmark not defined.**

فهرست منابع و مأخذ..... **Error! Bookmark not defined.**

نتیجه گیری

باتوجه به آنچه که طی چهار فصل فوق مطالعه و بررسی کردیم به این نتیجه رسیدیم که:

1 - هیچ اجتماعی بدون مشکلات و اعراف نبوده و این مشکلات در تاریخ کهن کشور عزیز ما با متأثر شدن از اعراف ادیانی که قبل از اسلام در سرشت و طبیعت خانواده ها باقی مانده و یا بعد از ظهور دین مبین اسلام با سهل انگاری و عدم آگاهی دهی قشر روحانی و یا لجاجت بعضی از اقوام و قبائل در بعضی مناطق با علماء و بی پروائی نمودن به سخنان اندیشمندان دینی و خصوصاً جنگ های خانمان سوز طولانی درین کشور سبب شده که عده ای زیادی از باشندگان این مرز و بوم از سواد و علم بدور ماند که به سبب آن این همه بدعات، خرافات و عادات ناپسند جای اصل و اساس دین را گرفته و مردم به آن خو گرفته و به آسانی دنبال آن را رها نمی نمایند. 2- بخاطر محو این عرف و عنعنات ناپسند علماء و دانشمندان اسلامی تلاش های فراوانی نموده اند، بنده نیز بنوبه خویش خواستم درین راستا خدمتی کرده باشم، ازین لحاظ درین بحث اولاً به تعریف تقسیم عرف پرداخته و اعراف دوره جاهلیت را بیان نموده و در ادامه عرف و عنعنات در مورد زنان در ولایت کندز را در مرحله طفولیت، و عرف و عنعنات در زندگی اجتماعی بعد از بلوغ و جوانی، عرف و عنعنات در حوزه ازدواج و مراسم عروسی و عرف و عنعنات بعد از ازدواج و بیان گردیده است.

3- بنده با مطالعه و بررسی کوتاهی که با توجه به حوصله و ظرفیت این اثر، از موضوعات فوق داشتم، مشکلات عمده را که در فرا راه زندگی سعادت مند، سد و مانع بزرگی ایجاد کرده اند، یاد داشت نموده و به این نتیجه رسیدیم که عدم آگاهی از احکام دینی و گرفتاری مردم به عرف و عنعنات ناپسند یکی از عوامل بزرگ عدم تحقق عدالت در جامعه افغانی مان بخصوص ولایت کندز بوده که باید بخاطر محو و نابودی آن مبارزه گردد؛ تا عرف و عنعنات از بین رفته و احکام دینی جای گزین آن شود.

4- مشکل اول در مورد خواستگاری بوده قسمیکه همه میدانیم امروزه متأسفانه خانواده ها درین عرصه بی توجه بوده و به آینده فرزندان شان کمتر می اندیشند. اغلب اوقات پسر و دختری بدون اینکه یکدیگر را دیده باشند و یا در مورد همدیگر، معلومات و شناختی داشته باشند، فقط بر مبنای تصمیم یکجانبه والدین شان به دام ازدواج کشانیده می شوند، و والدین پسر، دختر مورد نظر خود را بدون توجه به خواستها و آرزوهای قلبی پسرشان خواستگاری می نمایند، به زعم اینکه آینده پسرشان به خوشبختی سپری شود؛ در حالیکه

ممکن پسر و یادختر همدیگر را دوست نداشته و یا اصلاً آماده از دواج نباشند و اینجاست که فرزندان بیچاره به انحرافات روی می آورند و در گودال فساد غوطه ورمی شوند.

5 - در قسمت حل این مشکل باید عرض کرد که مسؤولین امور، استادان، نویسندگان و ملا امامان مساجد هر کدام به نوبه خود مسؤولیت دارند، تا آنچه را که اسلام عزیز درین زمینه لازم دانسته است برای عامه مردم تفهیم نمایند. باید به والدین محترم تفهیم شود که بالآخره پسران و دختران شما برای خود رفیق و همسفر زندگی خود را انتخاب میکنند و آرزو دارند تا آخر عمر در کنار همدیگر باشند، نه اینکه باشخصی معامله دوروزه کنند.

6 - مطبوعات و رسانه ها باید در زمینه ترویج فرهنگ اصیل اسلامی درین عرصه حیاتی برنامه های مفید و ارزنده را تقدیم جامعه نمایند تا باشد که آن عده، کسانی که به ارزش واقعی این دیو وادیدها و اراده آزاد طرفین پی نبرده اند، آگاه شوند.

7 - مشکل دیگری که در راه ساختاریک جامعه و خانواده سالم و هدمفند، سد راه واقع شده است، عادات، رسوم، عنعنات و عرف های ناپسندی است که در مراسم نامزدی و عروسی از آن استفاده به عمل می آید. این مشکل را نیز میتوان از راه تبلیغات مؤثر و ارزنده از طریق مساجد، منابر و مکاتب و تدویر سیمینار ها و ورکشاپ ها، تاحدی مهار کرد.

8 - همچنان برای جلوگیری از ازدواج های اجباری و ازدواج های اطفال خوردسن، برای حداقل، کاهش عواقب وخیم آن، باید قوانین مؤیداتی شدید تری را درین زمینه وضع و عملی نمود. به همین قسم لازم است تا قوانین و شرایطی وضع شود تا ولی صرف در حدود آن مقررات به تزویج دختران صغیر اقدام نموده و تعدی از آن شرایط را جرم تلقی نموده و متخلف را مجازات نماید تا باشد که در حد لزوم از اتلاف حقوق اطفال جلوگیری به عمل آید.

9 - مشکل دیگری که از همان بی تفاوتی های ذکر شده در فوق منشأ میگیرد، موضوع طلاق است که در فصل اخیری در موردش به تفصیل بحث شده است. متأسفانه باید عرض بکنم که سطح آگاهی مردم ما درین زمینه خیلی پائین میباشد. از یکطرف عامل بیسوادی و از جهت دیگر عدم توجه به احکام و دساتیر شرعی و قانونی، باعث شده تاملردان بصورت ناخودآگاه، در اثر ناهنجاری ها و مشکلاتی که در زندگی زناشویی شان بروز میکنند، خانم های خود را به الفاظ رکیک مورد تیرباران قرار دهند و در بین همین دار و مدارها و کشمکش ها اغلباً کلماتی را که موجب طلاق میشود، عمداً و یا ناخود آگاه، استفاده میکنند. اما با این همه کمتر دیده شده تا بعد از وقوع طلاق خانمی عده سپری کند و شوهر مراعات عده وی

را بنماید. و به سبب جهل و نادانی و بعضا به سبب بی پروائی و کم توجهی به احکامات دینی بعد از وقوع طلاق به زندگی زناشویی خود ادامه داده و یک عمر مرتکب گناه بوده و در حرام زندگی می نمایند.

10 - و بعد از طلاق و جدائی و با ازدواج دومی پدر اولاد ها اکثرا بی سرپرست شده از خانه ها بیرون رانده می شوند که سبب بی بند وباری و فساد در جامعه میگردند.

11- وحتی بعد از وفات زنان نیز عرف و عنعناتی وجود دارند که اموال و دارائی شان تصاحب شده، اولاد های شان یا مانند برده و کنیز، کارهای داخل ویا خارج منزل را می کنند ویا ازخانه ها اخراج شده و سرگردان میگردند.

این ها همه موضوعاتی اند که از ضعف سطح آگاهی مردم و از عرف های ناپسند حاکم در جامعه، ناشی میشود؛ پس نیازه زمان دارد تا با این مشکلات از راه های معقول و منطقی آن مبارزه کرد. وحقایق را به مردم تفهیم نمود. این رسالت نه تنها متوجه دولت بلکه متوجه فرد فردی از افراد جامعه که توانی علمی، مادی و معنوی دارند، میباشد تا درراه ریشه کن ساختن این عرف های ناپسند و ترویج فرهنگ اصیل اسلامی و افغانی، تلاش به خرج دهند.

ومن الله التوفيق

پیشنهادات

قسمیکه به همگان معلوم است زنان یک بخش بزرگ جامعه بشری را تشکیل می‌دهند و بیان حقوق شان ضرورت خاص جامعه بشری بوده و نیاز است در موردش بحث همه جانبه صورت گیرد، به اثر تحت تاثیر عرف و عنعنات ناپسند قرار گرفتن عده کثیری از مردان، بالای زنان ظلم و ستم نموده و متضررشان می‌سازند، بناءً ضروری است که اسباب و وسائل متضرر شدن زنان شناسائی و به خاطر از بین بردن آن اقدام صورت گیرد، و همین عرف و عنعنات ناپسند بعضا رنگ و بوی دینی داده شده و علیه زنان استفاده میشود، فلذا رشد و گسترش ارزش های اسلامی یکی از مهمترین وظائف مسلمانان، خصوصا اهل علم و قلم است، هر شخصی در راستای رشد و پیشرفت فرهنگ اسلامی قلمی و قدمی برمی دارد، در واقع تلاشی برای انجام مسئولیتش به خرچ داده است، بدون شک، علت وجود ناهنجاری ها، بدبختی ها، عقب ماندگی ها و صدها نابسامانی های دیگر در میان مسلمانان، در جهل و دوری از اسلام و تطبیق نکردن احکام اسلامی در بخش های مختلف زندگی، و روی آوردن به فرهنگ ها و قوانین غیر اسلامی نهفته است، بنابراین، به خاطر کاهش دشواری های موجود، و رسیدن به جامعه سالم، خوشبخت، معتقد، انسانی و اسلامی لازم است زمینه پژوهش، تحقیق و تألیف مساعد و فراهم شود تا مسلمانان بتوانند به آسانی از آنها استفاده نمایند.

بناء من نیز بنوبه خویش بحیث یک طالب العلم خواستم درین راستا خدمتی نموده و اندکی از مسئولیت ام ادا کرده باشم، بناء موضوع رساله ماستری خود را تحت عنوان (عرف و عنعنات در مورد زنان در روشنی شریعت اسلامی و قوانین افغانستان) - تطبیق در ولایت کندز - انتخاب نموده، و پیرامون این موضوع به اندازه توان بشری خود بحث و تحقیق نمودم تا سبب آگاهی مسلمانان شده و سبب کاهش ضرر رسانیدن علیه قشر مظلوم جامعه (زنان) شود، اینکه چگونه بتوانیم عرف و عنعنات جامعه مان را شناسائی نموده و به تفکیک عرف صحیح از یا فاسد پرداخته و چگونه راهای عملی و سازنده با هر نوع افراط و تفریط را دریابیم؟ من موارد ذیل را در راستائی عرف و عنعنات در مورد زنان مطابق رهنمایی ها از آموزه های اسلام پیشنهاد میکنم:

1- اگر خواسته باشیم که تمامی نابسامانی ها را زوده و از یک اجتماع سالم اسلامی و سعادت مند، متمدن و مترقی برخوردار باشیم، باید گام های اساسی، جدی علمی و عملی را جهت برآورده ساختن اهداف والای اسلامی خویش برداریم، این اهداف زمانی برآورده خواهد شد که زمینه را برای تألیف، ترجمه و تحقیق دانشمندان مساعد ساخته سپس مولفات شان را در دسترس مسلمانان قرار دهیم.

2- علماء و استاذان دانشگاهها از طریق زحمات علمی و نشر رسائل و بروشرها، با زبان های مختلف ملی، باید تمام وسع و توان خود را مبذول دارند؛ تا عرف و عنعناتی که در جامعه مان وجود داشته و دارد و شریعت اسلامی در موردش چه هدایتی نموده است را برای مردم برسانند ، تا مردم به صورت اساسی از این موضوع معلومات لازم و کافی را بدست آورده و از اعراف فاسد دوری جویند.

فهرست منابع و مأخذ

1. القرآن الكريم.
2. ابن أبي أسامة: أبو محمد الحارث بن محمد بن داهر التميمي البغدادي الخصيب المعروف بابن أبي أسامة (المتوفى: 282هـ) بغية الباحث عن زوائد مسند الحارث المحقق: د. حسين أحمد صالح الباكري، الناشر: مركز خدمة السنة والسيرة النبوية - المدينة المنورة، الطبعة: الأولى، 1413 - 1992.
3. ابن أبي العز الحنفي: صدر الدين محمد بن علاء الدين علي بن محمد، الأذرع الصالحي الدمشقي (المتوفى: 792هـ)، شرح عقيدته طحاويه. تحقيق: دكتور عبدالله بن عبدالمحسن تركي و شعيب ارناؤوط.
4. ابن الأثير: مجد الدين أبو السعادات المبارك بن محمد بن محمد بن محمد ابن عبد الكريم الشيباني الجزري (المتوفى: 606هـ). النهاية في غريب الحديث والأثر الناشر: المكتبة العلمية - بيروت، 1399هـ - 1979م. تحقيق: طاهر أحمد الزاوي - محمود محمد الطناحي.
5. ابن العربي: القاضي محمد بن عبد الله أبو بكر بن العربي المعافري الاشبيلي المالكي (المتوفى: 543هـ) أحكام القرآن. راجع أصوله وخرج أحاديثه وعلق عليه: محمد عبد القادر عطا، الناشر: دار الكتب العلمية، بيروت - لبنان، الطبعة: الثالثة، 1424 هـ - 2003 م.
6. ابن الملقن: سراج الدين أبو حفص عمر بن علي بن أحمد الشافعي المصري (المتوفى: 804هـ)، التوضيح لشرح الجامع الصحيح، المحقق: دار الفلاح للبحث العلمي وتحقيق التراث، الناشر: دار النوادر، دمشق - سوريا، الطبعة: الأولى، 1429 هـ - 2008 م.
7. ابن المنذر النيسابوري: أبوبكر محمد بن إبراهيم (المتوفى: 319هـ). تفسير ابن المنذر، دار النشر: دار المآثر - المدينة النبوية، الطبعة: الأولى 1423 هـ، 2002 م.
8. ابن تيمية: تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحلیم بن عبد السلام بن عبد الله بن أبي القاسم بن محمد ابن تيمية الحراني الحنبلي الدمشقي (المتوفى: 728هـ) الإيمان: المحقق: محمد ناصر الدين الألباني، الناشر: المكتب الإسلامي، عمان، الأردن، الطبعة: الخامسة، 1416هـ/1996م.
9. ابن تيمية: تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحلیم... (المتوفى: 728هـ) مجموع الفتاوى المحقق: عبد الرحمن بن محمد بن قاسم، الناشر: مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف، المدينة النبوية، المملكة العربية السعودية، عام النشر: 1416هـ/1995م.
10. ابن حبان: محمد بن حبان بن أحمد بن حبان بن معاذ بن معبد، التميمي، أبو حاتم، الدارمي، البستي (المتوفى: 354هـ) صحيح ابن حبان، المحقق: شعيب الأرناؤوط، الناشر: مؤسسة الرسالة - بيروت، الطبعة: الثانية، 1414 هـ - 1993م.
11. بن حنبل: أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن أسد الشيباني (المتوفى: 241هـ)، مسند الإمام أحمد بن حنبل، المحقق: شعيب الأرناؤوط - عادل مرشد، وآخرون، إشراف: د عبد الله بن عبد المحسن التركي، الناشر: مؤسسة الرسالة، الطبعة: الأولى، 1421 هـ - 2001 م.

12. ابن رجب: زين الدين عبد الرحمن بن أحمد بن رجب بن الحسن، السَلامي، البغدادي، ثم الدمشقي، الحنبلي (المتوفى: 795هـ) فتح الباري شرح صحيح البخاري، الناشر: مكتبة الغرباء الأثرية - المدينة النبوية. الطبعة: الأولى، 1417 هـ - 1996 م.

13. ابن عابدين: محمد أمين بن عمر بن عبد العزيز عابدين الدمشقي الحنفي (المتوفى: 1252هـ) ردالمحتار على الدر المختار، الناشر: دار الفكر-بيروت الطبعة: الثانية، 1412 هـ - 1992 م .

14. ابن عثيمين: محمد بن صالح بن محمد العثيمين (المتوفى: 1421هـ) شرح رياض الصالحين . الناشر: دار الوطن للنشر، الرياض، الطبعة: 1426 هـ .

15. ابن فتوح: محمد بن فتوح بن عبد الله بن فتوح بن حميد الأزدي الميورقي الحَميدي أبو عبد الله بن أبي نصر (المتوفى: 488هـ) - الجمع بين الصحيحين البخاري ومسلم . المحقق: د. علي حسين البواب، الناشر: دار ابن حزم - لبنان/ بيروت، الطبعة: الثانية، 1423 هـ - 2002 م.

16. ابن قدامة المقدسي: أبو محمد موفق الدين عبد الله بن أحمد بن محمد بن قدامة الجماعلي المقدسي ثم الدمشقي الحنبلي (المتوفى: 620هـ) المغني الناشر: انتشارات الازهر، 1403 - پشاور - پاکستان.

17. ابن قيم الجوزية: محمد بن أبي بكر بن أيوب بن سعد شمس الدين (المتوفى: 751هـ)، إعلام الموقعين عن رب العالمين، مكتبته التجارية، 1384 هـ ق ، قاهره .

18. ابن كثير: أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي البصري ثم الدمشقي (المتوفى: 774هـ). تفسير القرآن العظيم، المحقق: سامي بن محمد سلامة، الناشر: دار طيبة للنشر والتوزيع، الطبعة الثانية 1420 هـ - 1999 م.

19. ابن ماجه: أبو عبد الله محمد بن يزيد القزويني، وماجة اسم أبيه يزيد (المتوفى: 273هـ) سنن ابن ماجه، تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي، الناشر: دار إحياء الكتب العربية - فيصل عيسى البابي الحلبي.

20. ابن نجيم المصري: زين الدين بن إبراهيم بن محمد، (المتوفى: 970هـ) البحر الرائق شرح كنز الدقائق. الناشر: دار الكتاب الإسلامي، الطبعة: الثانية.

21. ابن نجيم المصري: زين الدين بن إبراهيم بن محمد، (المتوفى: 970هـ) الأشْبَاهُ وَالنَّظَائِرُ عَلَى مَذْهَبِ أَبِي حَنِيفَةَ النُّعْمَانِ، الناشر: دار الكتب العلمية، بيروت - لبنان، الطبعة: الأولى، 1419 هـ - 1999 م.

22. أبو داود: سليمان بن الأشعث بن إسحاق بن بشير بن شداد بن عمرو الأزدي السَّجِسْتَانِي (المتوفى: 275هـ) سنن أبي داود، المحقق: محمد محيي الدين عبد الحميد الناشر: المكتبة العصرية، صيدا - بيروت.

23. ابو زهره: محمد بن أحمد بن مصطفى بن أحمد المعروف بأبي زهرة (المتوفى: 1394هـ) تنظيم الاسلام للمجتمع. الناشر: دار الفكر العربي - القاهرة عام النشر: 1431 هـ.

24. أبو عبدالله المالكي: محمد بن أحمد بن محمد عlish، (المتوفى: 1299هـ) منح الجليل شرح مختصر خليل. الناشر: دار الفكر - بيروت، تاريخ النشر: 1409هـ/1989م.

25. أبو عيسى: محمد بن عيسى بن سَورة بن موسى بن الضحاك، الترمذي، (المتوفى: 279هـ). الجامع الكبير - سنن الترمذي، المحقق: بشار عواد معروف، الناشر: دار الغرب الإسلامي - بيروت، سنة النشر: 1998م.

26. اسدالله: « زمرى»، نگاهی به تدوین موازين حقوقی، كابل: مطبعة دولتي، سال: 1368.

27. الأصبحي المدني: مالك بن أنس بن مالك بن عامر (المتوفى: 179هـ) موطأ مالك برواية محمد بن الحسن الشيباني، تعليق وتحقيق: عبدالوهاب عبد اللطيف، الناشر: المكتبة العلمية، الطبعة: الثانية، مَزِيْدَة منقحة.

28. أفندي: علي حيدر خواجه أمين (المتوفى: 1353هـ) درر الحكام في شرح مجلة الأحكام. الناشر: دار الجيل، الطبعة: الأولى، 1411هـ - 1991م.

29. البخاري: أبو عبدالله محمد بن إسماعيل البخاري الجعفي . الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله صلى الله عليه وسلم وسننه وأيامه = صحيح البخاري. - المحقق: محمد زهير بن ناصر الناصر، الناشر: دار طوق النجاة (مصورة عن السلطانية بإضافة ترقيم، ترقيم محمد فؤاد عبد الباقي) الطبعة: الأولى، 1422هـ.

30. بستاني: فواد افرام المنجد الابجدي عربي. مترجم: مهيار رضا، انتشارات اسلامي تهران - ايران سال 1375 ه ش چاپ دوم.

31. البغوي: محيي السنة، أبو محمد الحسين بن مسعود بن محمد بن الفراء البغوي الشافعي (المتوفى: 516هـ) شرح السنة تحقيق: شعيب الأرنؤوط-محمد زهير الشاويش، الناشر: المكتب الإسلامي - دمشق، بيروت الطبعة: الثانية، 1403هـ - 1983م .

32. بن باديس: عبدالحميد محمد الصنهاجي (المتوفى: 1359هـ) مجالس التذكير من حديث البشير النذير. الناشر: مطبوعات وزارة الشؤون الدينية، الطبعة: الأولى، 1403هـ - 1983م.

33. البيهقي: أبوبكر أحمد بن الحسين بن علي بن موسى الخُسرَوُجُردِي الخراساني، (المتوفى: 458هـ) السنن الكبرى، المحقق: محمد عبد القادر عطا، الناشر: دارالكتب العلمية، بيروت - لبنان، الطبعة: الثالثة، 1424هـ.

34. البيهقي: أحمد بن الحسين بن علي بن موسى الخُسرَوُجُردِي الخراساني، أبو بكر البيهقي (المتوفى: 458هـ) شعب الإيمان حققه وراجع نصوصه وخرج أحاديثه: الدكتور عبد العلي عبد الحميد حامد، أشرف على تحقيقه وتخريج أحاديثه: مختار أحمد الندوي، الناشر: مكتبة الرشد للنشر والتوزيع بالرياض بالتعاون مع الدار السلفية بيومباي بالهند، الطبعة: الأولى، 1423هـ - 2003م.

35. تصدر عن منظمة المؤتمر الاسلامي بجدة - مجلة مجمع الفقه الإسلامي التابع لمنظمة المؤتمر الإسلامي بجدة. وقد صدرت في 13 عددا، وكل عدد يتكون من مجموعة من المجلدات، أعدها للشاملة: أسامة بن الزهراء.

36. التويجري: محمد بن إبراهيم بن عبد الله التويجري. موسوعة الفقه الإسلامي. الناشر: بيت الأفكار الدولية، الطبعة: الأولى، 1430 هـ - 200 م.

37. الجرجاني: علي بن محمد بن علي الزين الشريف (المتوفى: 816 هـ) التعريفات: ضبطه وصححه جماعة من العلماء بإشراف الناشر، الناشر: دار الكتب العلمية بيروت - لبنان الطبعة: الأولى 1403 هـ - 1983 م.

38. الجرف: دكتور طعمية، القانون الإداري: انتشارات، مركز تحقيقات علوم اسلامي، كابل، 1358 ش.

39. جمال محمد فقي رسول، زن در اندیشه اسلامي، ترجمه: محمود ابراهيمي (تهران: نشر احسان، 1383 هـ ش).

40. جميل، زينو، اسلام و بزرگداشت زن، مترجم: محمد گل گمشاد زهي، (دانلود شده سايت عقیده، 1388 هـ ش)

41. الحاكم: أبو عبد الله الحاكم محمد بن عبد الله بن محمد بن حمدويه بن نعيم بن الحكم الضبي الطهماني النيسابوري المعروف بابن البيع (المتوفى: 405 هـ). المستدرک علی الصحیحین تحقيق: مصطفى عبد القادر عطا، الناشر: دار الكتب العلمية - بيروت، الطبعة: الأولى، 1411 - 1990.

42. حبيب، دكتور اسدالله، نگرشى براوضاع حقوقى ، اجتماعى وفرهنگى (كابل: مطبعة دولتى، 1369).

43. حسين مهر پور، حقوق زن. چاپ: كتابخانه ملى ايران ، سال 1379.

44. حطبية، الشيخ الطيب أحمد، تفسير الشيخ أحمد حطبية، موقع الشبكة الإسلامية <http://www.islamweb.net>

45. خرمدل: مصطفى، (١٣٨٨ هـ) تفسير نور، مكتبه الكترونى قلم، ص: ١٨١٢.

46. د- محمود: عبدالرحمن عبدالمنعم، مدرس اصول الفقه بكلية الشريعة والقانون جامعة الازهر معجم الفقه الإسلامي، عام النشر: 1419 هـ - 1999 م.

47. د. عبد الله بن محمد الطيار، أ. د. عبد الله بن محمد المطلق، د. محمد بن إبراهيم الموسى، الفقه الميسر، الناشر: مدار الوطن للنشر.

48. د. وهبة بن مصطفى الزحيلي، أستاذ ورئيس قسم الفقه الإسلامي وأصوله بجامعة دمشق - كلية الشريعة. الفقه الإسلامي وأدلته (الشامل للأدلة الشرعية والآراء المذهبية وأهم النظريات الفقهية وتحقيق

الأحاديث النبوية وتخريجها) الناشر: دار الفكر - سورية - دمشق، الطبعة: الرابعة المنقحة المعدلة بالنسبة لما سبقها (وهي الطبعة الثانية عشرة لما تقدمها من طبعات مصورة).

49. الدارمي: أبو محمد عبد الله بن عبد الرحمن بن الفضل بن بهرام بن عبد الصمد الدارمي، التميمي السمرقندي (المتوفى: 255هـ). مسند الدارمي المعروف بـ (سنن الدارمي)، تحقيق: حسين سليم أسد الداراني، الناشر: دار المغني للنشر والتوزيع، المملكة العربية.

50. داکتر محمد دين، استاد اسبق دانشگاه پشاور. تعليم القرآن فارسي تاج کمپنی پشاور پاکستان.

51. دهخدا، علي اكبر- لغتنامه دهخدا. سافت.

52. الرازي الحنفي: زين الدين أبو عبد الله محمد بن أبي بكر بن عبد القادر (المتوفى: 666هـ) مختار الصحاح، المحقق: يوسف الشيخ محمد، الناشر: المكتبة العصرية - الدار النموذجية، بيروت - صيدا الطبعة: الخامسة، 1420هـ / 1999م.

53. راشد سلجوقى: محمد صديق، شرح مجله الاحكام العدليه: (كابل : مطبعة دولتى 1354).

54. الرويفعى الإفريقى: محمد بن مكرم بن على، أبو الفضل، جمال الدين ابن منظور الأنصاري (المتوفى: 711هـ) لسان العرب. الناشر: دار صادر - بيروت، الطبعة: الثالثة - 1414هـ. الرياض - المملكة العربية السعودية، الطبعة: الأولى 1432 / 2011م.

55. الزهيلي: الدكتور وهبه، نظرية الضرورة الشرعية. موسسه الرساله بيروت الطبعة الرابعه عام 1405 هـ 1985م.

56. زيدان: دكتور عبدالكريم - الوجيز في اصول الفقه. مترجم: دكتور فرزاد پارسا. ناشر: انتشارات مستقبل - كابل .

57. زيدان: عبدالكريم، حقوق و تكاليف زن در اسلام .

58. زيدان، عبدالكريم، المدخل لدراسه الشريعه، موسسه الرساله 1999 (م) بيروت.

59. السبكي: تقي الدين أبو الحسن علي بن عبد الكافي بن علي بن تمام بن حامد بن يحيى . الإبهاج في شرح المنهاج (منهاج الوصول إلي علم الأصول للقاضي البيضاوي المتوفى سنة 785هـ) الناشر: دارالكتب العلمية - بيروت، عام النشر: 1416هـ - 1995.

60. ستانكزى، نصرالله، استاد پوهنځى حقوق و علوم سياسى پوهنتون كابل. مبادئ حقوق .

61. السرخسي: محمد بن أحمد بن أبي سهل شمس الأئمة السرخسي (المتوفى: 483هـ). المبسوط للسرخسي الناشر: دار المعرفة - بيروت، تاريخ النشر: 1414هـ-1993م.

62. السفيناني: الدكتور عابد بن محمد السفيناني، الثبات والشمول في الشريعة الإسلامية، أصل هذا الكتاب: رسالة دكتورا في الشريعة الإسلامية فرع الفقه والأصول قدمت لكلية الشريعة بجامعة أم القرى بمكة

المكرمة 1407 هـ، ومنحت الدرجة العلمية بتقدير ممتاز. الناشر: مكتبة المنارة، مكة المكرمة - المملكة العربية السعودية، الطبعة: الأولى، 1408 هـ - 1988 م.

63. سيد سابق (المتوفى: (1420 هـ) انظر فقه السنة. الناشر: دار الكتاب العربي، بيروت - لبنان الطبعة: الثالثة، 1397 هـ - 1977 م.

64. الشافعي: أبو عبدالله محمد بن إدريس بن العباس بن عثمان بن شافع بن عبد المطلب بن عبد مناف المطلبي القرشي المكي (المتوفى: 204 هـ) الأم. الناشر: دار المعرفة - بيروت، سنة النشر: 1410 هـ/1990 م.

65. شلتوت: محمود، آئين زندگی اسلام. ترجمه: عبدالعزيز سليمي (تهران: انتشارات احسان، 1382.

66. شمس الدين: محمد بن أحمد الخطيب الشربيني الشافعي (المتوفى: 977 هـ) مغنى المحتاج إلى معرفة معاني ألفاظ المنهاج. الناشر: دار الكتب العلمية، الطبعة: الأولى، 1415 هـ - 1994 م.

67. الشوكاني اليمني: محمد بن علي بن محمد بن عبد الله (المتوفى: 1250 هـ) نيل الأوطار. تحقيق: عصام الدين الصبابي، الناشر: دار الحديث، مصر، الطبعة: الأولى، 1413 هـ - 1993 م.

68. الشهرستاني: أبو الفتح محمد بن عبد الكريم بن أبي بكر أحمد (المتوفى: 548 هـ) الملل والنحل، الناشر: مؤسسة الحلبي.

69. شهلا : ادوار تاريخي حقوق زن، ماهنامه حقوق بشر، شماره يازدهم (دلو 1382).

70. الشيباني: أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن أسد (المتوفى: 241 هـ) مسند الإمام أحمد بن حنبل، المحقق: شعيب الأرنؤوط - عادل مرشد، وآخرون، الناشر: مؤسسة الرسالة، الطبعة: الأولى، 1421 هـ - 2001 م.

71. صادر عن: وزارة الأوقاف والشئون الإسلامية - الكويت، الموسوعة الفقهية الكويتية. الطبعة: (من 1404 - 1427 هـ).

72. صفائي: دكتور سيد حسين ودكتور اسدالله امامي ، مختصر حقوق خانواده. چاپ ششم. تهران : انتشارات ميزان، 1382.

73. صنعاني: عبدالرزاق بي همام بن نافع متوفى (211 هـ ق)، تفسير القرآن العزيز معروف به تفسير عبدالرزاق.

74. طنطاوى: الدكتور محمد سيد، الوسيط في الفقه المسير على المذاهب الاربعة (الاحوال الشخصية). مترجم دكتور مصطفى خرم دل سال چاپ 1400 هـ ش.

75. عابدين: علاء الدين محمد بن (محمد أمين المعروف بابن عابدين) بن عمر بن عبد العزيز عابدين الحسيني الدمشقي (المتوفى: 1306 هـ) قره عين الأختيار لتكملة رد المحتار علي «الدرالمختار شرح تنوير الأبصار» (مطبوع بأخر رد المحتار) الناشر: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع، بيروت - لبنان.

76. عبد الرزاق: أبو بكر عبد الرزاق بن همام بن نافع الحميري اليماني الصنعاني (المتوفى: 211هـ) المصنف؛ المحقق: حبيب الرحمن الأعظمي، الناشر: المجلس العلمي- الهند، يطلب من: المكتب الإسلامي - بيروت، الطبعة: الثانية، 1403.

77. عثمانى: علامه مفتي محمد شفيع رح (1380)، تفسير معارف القرآن، مترجم مولانا محمد يوسف حسين پور، انتشارات سيلاب محلہ جنگی، قصہ خوانی پشاور پاکستان.

78. العراقي: أبو الفضل زين الدين عبد الرحيم بن الحسين بن عبد الرحمن بن أبي بكر بن إبراهيم (المتوفى: 806هـ)، طرح التثريب في شرح التثريب، (المقصود بالتثريب: تقريب الأسانيد وترتيب المسانيد)، الناشر: الطبعة المصرية القديمة.

79. عز الدين: محمد بن إسماعيل بن صلاح بن محمد الحسني، الكحلاني ثم الصنعاني، أبو إبراهيم، المعروف كأصله بالأمر (المتوفى: 1182هـ) سبل السلام - شرح «بلوغ المرام لابن حجر» الناشر: دار الحديث.

80. عزيز - حامد - صافي - عبدالعزيز: استاد دانشگاه كابل. مرتضى رئيس تعليمات علوم دينى وتدريب ائمه وزارت حج و اوقاف. نورالله، استاد دانشگاه، اضرار عرف و عنعنات ناپسند از منظر شريعت وقانون ناشر: وزارت حج و اوقاف: چاپ مطبوعه صنعتی انكشاف كابل سال 1394ه ش.

81. عقبری: محمد اکرم، نظرية القانون كابل: مركز تحقيقات علوم اسلامى ، سال چاپ: 1356).

82. علوان: عبد الله ناصح. آداب خواستگاری و حقوق زوجین. مترجم: ابراهيم تیموری بازگری. این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

83. على على منصور، المستشار، رئيس المحكمة الاستئناف الساق بالقاهرة: الشريعة الاسلاميه و القانون الدولي العام.

84. على: دكتور يحيى قاسم، المدخل لدراسة العلوم القانونية، طبعة الاولى عام 1997م، نشر عبد الخالق ثروت - قاهره.

85. عمر: د/ أحمد مختار عبد الحميد (المتوفى: 1424هـ) بمساعدة فريق عمل، معجم اللغة العربية المعاصرة. الناشر: عالم الكتب، الطبعة: الأولى، 1429 هـ - 2008 م.

86. عميد: عباس على، در آمدی بر حقوق اسلامی تطبیقی، نشر میزان، 1382 هـ ش، تهران.

87. العینی: أبو محمد محمود بن أحمد بن موسى بن أحمد بن حسين الغيتابی الحنفی بدر الدين (المتوفى: 855هـ) عمدة القاري شرح صحيح البخاري، الناشر: دار إحياء التراث العربي - بيروت.

88. الفيروز آبادی: مجد الدين أبو طاهر محمد بن يعقوب (المتوفى: 817هـ) القاموس المحيط، الناشر: مؤسسة الرسالة للطباعة والنشر والتوزيع، بيروت - لبنان الطبعة: الثامنة، 1426 هـ - 2005 م.

89. قانون مدنی افغانستان .

90. القضاة: د. مصطفى - جامعه يرموك، قسم الفقه واصوله، كلية الشريعة والدراسات الاسلامية: تحديد سن الزواج ظاهرة اجتماعيه، حكم تقنين منع تزويج الفتيات اقل من 18 وتحديد سن الزواج 13/1.
91. القطان: مناع بن خليل القطان (المتوفى: 1420هـ) تاريخ التشريع الإسلامي، الناشر: مكتبة وهبة، الطبعة: الخامسة 1422هـ-2001م.
92. قطني: أبو الحسن علي بن عمر بن أحمد بن مهدي بن مسعود بن النعمان بن دينار البغدادي (المتوفى: 385هـ) سنن دارقطني 305/4. حققه وضبط نصه وعلق عليه: شعيب الارنؤوط، الناشر: مؤسسة الرسالة، بيروت - لبنان، الطبعة: الأولى، 1424 هـ - 2004 م.
93. الكاساني: علاء الدين، أبو بكر بن مسعود بن أحمد الكاساني الحنفي (المتوفى: 587هـ)، بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع، الناشر: دار الكتالعلمية، الطبعة: الثانية، 1406هـ.
94. المباركفوري: أبو العلا محمد عبد الرحمن بن عبد الرحيم (المتوفى: 1353هـ). تحفة الأحوذى بشرح جامع الترمذى. الناشر: دار الكتب العلمية - بيروت.
95. المتقي الهندي: علاء الدين علي بن حسام الدين ابن قاضي خان القادري الشاذلي الهندي البرهانفوري ثم المدني فالمكي الشهير بالمتقي الهندي (المتوفى: 975هـ) : كنز العمال في سنن الأقوال والأفعال ، الناشر: مؤسسة الرسالة: الطبعة الخامسة، 1401هـ/1981م.
96. مجلس مجمع الفقه الاسلامى الدولى المنبثق عن منظمة المؤتمر الاسلامى المنعقد فى دورته الثامنة عشرة. تحديد سن البلوغ واثره فى التكليف.
97. مجموعة من المؤلفين، الفقه الميسر فى ضوء الكتاب والسنة، الناشر: مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف سنة الطبع: 1424هـ.
98. محمّد الخَضر بن سيد عبد الله بن أحمد الجكني الشنقيطي (المتوفى: 1354هـ)، كوثر المعاني الدرّارى فى كَشْفِ حَبَايا صَحيحِ البُخارى. الناشر: مؤسسة الرسالة، بيروت، الطبعة: الأولى، 1415 هـ - 1995 م.
99. محمد بن عبد الله بن صالح السحيم. الإسلام أصوله ومبادئه، الناشر: وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد - المملكة العربية السعودية، الطبعة: الأولى، 1421هـ.
100. المرأة قبل وبعد الإسلام: الناشر: الكتاب منشور على موقع وزارة الأوقاف السعودية بدون بيانات.
101. مطهرى: مرتضى، نظام حقوقى زن در اسلام، ناشر: موسسه انتشارات صدرا - ايران. 1396.
102. معين: محمد معين، فرهنگ معين. انتشارات امير كبير تهران، ايران سال 1351 هـ ش.
103. الملا الهروي القاري: علي بن (سلطان) محمد، أبو الحسن نور الدين (المتوفى: 1014هـ). مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح. الناشر: دار الفكر، بيروت - لبنان، الطبعة: الأولى، 1422هـ - 2002م.

104. المنذري: عبد العظيم بن عبد القوي بن عبد الله، أبو محمد، زكي الدين (المتوفى: 656هـ) الترغيب والترهيب من الحديث الشريف. المحقق: إبراهيم شمس الدين، الناشر: دار الكتب العلمية – بيروت، الطبعة: الأولى، 1417هـ.

105. مودودي، سيّد ابوالأعلى، مبادئ اسلام، اين كتاب از سايت كتابخانه‌ی عقیده دانلود شده است.
www.aqeedeh.com آدرس ايميل: book@aqeedeh.com

106. النسائي: أبو عبد الرحمن أحمد بن شعيب بن علي الخراساني، النسائي (المتوفى: 303هـ) السنن الكبرى للنسائي حقه وخرج أحاديثه: حسن عبد المنعم شلبي، أشرف عليه: شعيب الأرنؤوط، الناشر: مؤسسة الرسالة – بيروت، الطبعة: الأولى، 1421 هـ - 2001 م.

107. النووي: أبو زكريا محيي الدين يحيى بن شرف (المتوفى: 676هـ). المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج. الناشر: دار إحياء التراث.

108. النووي: أبو زكريا محيي الدين يحيى بن شرف النووي (المتوفى: 676هـ) المجموع شرح المهذب، الناشر: دار الفكر.

109. النيسابوري: أبو بكر محمد بن إبراهيم بن المنذر (المتوفى : 319هـ) الإجماع، المحقق: فؤاد عبد المنعم أحمد، الناشر: دار المسلم للنشر والتوزيع، الطبعة: الطبعة الأولى 1425هـ/ 2004م.

100. النيسابوري: مسلم بن الحجاج أبو الحسن القشيري (المتوفى: 261هـ)، المسند الصحيح المختصر بنقل العدل عن العدل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم (صحيح مسلم). المحقق: محمد فؤاد عبد الباقي، الناشر: دار إحياء التراث العربي – بيروت .

111. الهيتمي: أبو الحسن نور الدين علي بن أبي بكر بن سليمان (المتوفى: 807هـ). مجمع الزوائد ومنبع الفوائد. المحقق: حسام الدين القدسي، الناشر: مكتبة القدسي، القاهرة، عام النشر: 1414 هـ، 1994 م.

112. ينسب لأبي حنيفة: النعمان بن ثابت بن زوطي بن ماه (المتوفى: 150هـ) الفقه الاكبر. الناشر: مكتبة الفرقان - الإمارات العربية، الطبعة: الأولى، 1419هـ - 1999م.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ايميل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af